

КзЛОР «ЛОІППО»

КУРСОВА РОБОТА

на тему «Основні принципи академічної автономії»

Заступник директора

з навчально-виховної роботи

Ланівської СЗОШ І-ІІІ ступенів

Стрийського району

Паньків Світлана Степанівна

2020

Вступ. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи |

Стаття 6 Закону України “Про освіту” визначає засади та принципи освітньої діяльності, де поряд з іншими, чільне місце відведено академічній автономії закладів освіти у межах визначених законом, академічній свободі, свободі у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми та академічній доброчесності. Якщо вдатися в недалеку історію функціонування закладів освіти в Україні, то варто відзначити, що поняття академічної свободи у закладах освіти не було характерним. Для існування командно-адміністративної системи за принципами якої діяли і освітні заклади, існування будь-яких свобод є непритаманним так як вони (свободи) взагалі суперечать принципам самої системи. Освітня діяльність у той період строго і чітко регламентувалась центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і навіть місцеві органи управління освітою лише транслиували нормативні документи, вказівки та доручення вищого органу управління. Про академічну свободу безпосередньо закладу освіти у той час не варто і говорити. Першими проявами академічної свободи закладу освіти стало поділ типових навчальних планів на обов’язковий та варіативний компонент, що давало шанс закладам хоча б частково ставати якщо не унікальними, то хоча б з індивідуальними особливостями. Спробуємо з’ясувати чим є академічна автономія закладу освіти, що вона в себе включає, які несе ризики, переваги і чим обмежується.

Академічна автономія закладу освіти – це право закладу приймати рішення та його здатність нести відповідальність, щодо власної освітньої діяльності, яка передбачає: • створення (формування) освітніх програм; • вибір навчальних програм, підручників, посібників з переліку існуючих та створення авторських; • використання різноманітних форм та методів освітнього процесу; • здійснення наукової та проектної діяльності на засадах академічної доброчесності.

Основні складові академічної автономії закладу освіти .Спробуємо проаналізувати та деталізувати складові академічної автономії закладу освіти. Освітня програма є комплексом освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних та інших заходів), які плануються та організовуються задля досягнення визначених результатів навчання. Освітня програма обов’язково включає: • вимоги до теперішніх та майбутніх здобувачів освіти, які здобувають та можуть розпочати здобувати освіту на відповідному рівні; • перелік освітніх компонентів (про них сказано вище); • загальний обсяг навчального навантаження необхідного для здобуття відповідного рівня освіти; • очікуванні результати навчання здобувачів освіти на кожному рівні зокрема. Освітня програма є тією індивідуальною освітньою

траєкторією закладу освіти, яка визначає його унікальний шлях розвитку для досягнення результатів як у короткостроковій та й у середньостроковій і довгостроковій перспективі. Саме освітня програма є чи не основним елементом академічної автономії закладу освіти і одночасно мірилом рівня реалізації цього виду автономії, визначеного законом. Основою для розробки освітньої програми, як індивідуальної освітньої траєкторії закладу освіти, є державний стандарт освіти відповідного рівня, який розробляється центральним органом виконавчої влади у сфері освіти спільно із науковою та педагогічною спільнотою і затверджується рішенням Уряду України. Саме Державний стандарт є тим рамковим документом, який визначає межі реалізації академічної автономії закладу. Освітня програма розробляється безпосередньо закладом освіти, схвалюється його педагогічною радою та затверджується керівником закладу освіти. Освітня програма може розроблятися на основі типових освітніх програм, але й може бути розробленою безпосередньо самим закладом освіти. Чинне законодавство передбачає таку можливість для кожного навчального закладу, але як запобіжник дотримання вимог досягнення мети, яка визначається Державним стандартом ставить умову затвердження такої освітньої програми центральним органом забезпечення якості освіти - Державною службою якості освіти. Так свобода надана в рамках реалізації академічної автономії дає можливість реалізувати моделі авторських програм, авторських шкіл, врахувати особливості територіального, географічного розташування закладу, його орієнтацію на подальші професійний вибір та професійне становлення здобувачів освіти. **Освітня програма** є основою для подальшої розробки, складання та затвердження навчального плану закладу, який конкретизує організацію освітнього процесу на кожному рівні здобуття освіти та у кожному класі зокрема. На підставі навчального плану керівник закладу освіти має формувати кадровий склад педагогічного та допоміжного персоналу, розподіляє години тижневого навантаження та здійснює розподіл посадових та функціональних обов'язків, що є підставою для проведення тарифікації. Власне такий механізм реалізації академічної автономії в частині формування освітньої програми доводить про первинність академічної автономії в системі автономій закладів освіти на основі якої реалізуються інші види автономій: організаційна, кадрова та фінансова. На жаль практика показує, що заклади освіти не в повній мірі та вкрай неохоче користуються реалізацією цього компоненту академічної автономії. Причиною цього можуть бути: • неготовність керівника та педагогічного колективу до формування дієвої освітньої програми (інституційна неспроможність); • переважання інтересів педагогів, як одних із учасників освітнього процесу, над інтересами здобувачів освіти, як іншою стороною учасників освітнього процесу; • нерозуміння засновників закладів освіти процесу

та необхідності формування дієвої освітньої програми і відповідно їх втручання та намагання обмежити це право закладу освіти, мотивуючи обмеженням фінансового ресурсу. Не менш важливим компонентом академічної автономії закладу освіти є право та можливість вільного вибору навчальних програм, підручників та навчальних посібників. Хоча це право і таку можливість заклади освіти мали уже і до прийняття нового Закону “Про освіту”. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи формального використання такої можливості, що призводить до вимушеного використання педагогічними працівниками тих програм і того навчального контенту, які або сформувалися у попередні періоди діяльності закладу, або формуються під впливом певних факторів та чинників (чи то органів управління освітою, чи методичних служб, чи то від банального небажання самих закладів освіти та їх педагогів здійснювати їх аналіз та вибір із переліку, який пропонується). Нова нормативно-правова база дає право та можливість педагогам, авторським колективам, закладам освіти створювати власні навчальні програми, підручники та посібники та використовувати їх в освітньому процесі. Це є надзвичайно прогресивною нормою, яка спонукає до творчого пошуку оптимальних моделей досягнення результату, визначеного освітньою програмою закладу освіти, індивідуальними освітніми траєкторіями здобувачів освіти у кожному конкретному випадку, у кожному конкретному освітньому закладі. Необхідно зауважити, що процес створення авторських навчальних програм, підручників та посібників є кропіткою працею, який крім бажань потребує ґрунтовних знань, навиків та колосального досвіду. Тому не кожен заклад освіти в змозі виконати це завдання. Разом з тим, маємо чимало творчих, досвідчених педагогів, авторських колективів, закладів освіти, які здатні осилити такі завдання і вже вміло та успішно користуються такою можливістю. Сьогодні вимагає від сучасної школи та сучасного педагога креативності, багатогранності, неординарності у щоденній діяльності задля досягнення мети. Тому використання лише традиційних форм і методів в освітньому процесі, як правило не приносить бажаних результатів. Лише творчий пошук, використання індивідуальних особливостей як педагогів, так і здобувачів освіти, здатні сприяти досягненню результатів. Академічна свобода, визначена і надана освітнім законодавством, сприяє розвитку такої креативності, неординарності, багатогранності та ініціативності. Ефективне функціонування сучасного закладу освіти в умовах наданої йому автономії неможливе без здійснення ним наукової та проєктної діяльності. Саме вони є основою професійного становлення колективу, саме вони сприяють і забезпечують пошук нових форм та методів освітнього процесу, інтегрують діяльність закладу у всеукраїнський та світовий освітній процес. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 року №800

“Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників” із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 року №1133 значно розширила академічну свободу закладів освіти та їх працівників щодо вибору форм, методів, часу, тематики та постачальників послуг з підвищення кваліфікації. Педагогічна рада затверджує орієнтовний план підвищення кваліфікації педагогічних працівників, педагогічні працівники в індивідуальному порядку подають пропозиції до плану підвищення кваліфікації, керівник закладу освіти укладає договір між закладом освіти та суб’єктом (суб’єктами) підвищення кваліфікації про надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації. На превеликий жаль, незважаючи на пряму дію норм освітнього законодавства щодо академічної автономії, до її впровадження в повному обсязі готові далеко не всі заклади. Впровадження закладом академічної автономії можливе за дотримання певних умов. Першою умовою, як і в інших реформаторських процесах є лідерство керівника закладу. Усі освітні заклади мають керівників, але не всі керівники цих закладів є лідерами. Саме лідерство, особистий приклад готовності до змін є запорукою цих змін та запорукою успіху. Лише керівник-лідер може сформувати мотивації до змін в усього колективу. **Саме педагогічний колектив та його колегіальний орган – педагогічна рада є механізмом впровадження та реалізації академічної автономії закладу освіти як запоруки майбутнього успіху.** Саме керівник-лідер має сприяти залученню до процесу впровадження академічної автономії усіх стейкхолдерів освітнього процесу. Лише інституційно спроможний педагогічний колектив здатний до якісних змін освітнього процесу на засадах академічної автономії. Тому першочерговим завдання місцевих органів управління освітою, інститутів післядипломної педагогічної освіти, громадських, міжнародних структур є формування інституційної спроможності освітніх закладів. Ці трансформаційні процеси можливі лише за умов прозорості та демократичності процесів, які відбуваються у закладах освіти та навколо них. Саме прозорість та демократичність є невід’ємною рисою сучасного глобалізованого світу та сучасного глобалізованого суспільства, які дуже чутливо реагують на зміни у них та навколо них.

Умови впровадження академічної автономії закладу освіти. Розглянемо покроково механізм впровадження академічної автономії у закладах освіти окремої адміністративно-територіальної одиниці. Як говорилося вище і у наших методичних рекомендаціях виданих раніше (“Нова школа у нових громадах”, “Старша профільна школа: кроки до становлення”) не всі заклади освіти, які сьогодні функціонують в Україні є ефективними та готовими трансформуватися

у ході освітньої реформи. Тому першочерговим завданням адміністративних територій є формування ефективної мережі закладів освіти.

Умови за яких можливе впровадження академічної автономії: лідерство керівника, сформованість мотивації колективу, інституційна спроможність закладу, прозорість та демократичність процесу. Наступним етапом є підбір керівників освітніх закладів, які мають бачення розвитку закладу у коротко- і довгостроковій перспективі. Такий підбір є можливим лише на конкурсній основі, що визначив Закон України “Про освіту” та закріпив і посилив Закон України “Про повну загальну середню освіту”. **Алгоритм впровадження академічної автономії закладів освіти адміністративно-територіальної одиниці** Як і кожен вид автономії, з метою уникнення безконтрольності та всездозволеності, академічна автономія має ряд обмежень: • законодавчі обмеження , формування спроможної мережі закладів освіти, приведення у відповідність установчих документів закладів освіти ,підбір керівників закладів освіти, формування інституційної спроможності закладів освіти, формування колективу однодумців, організація навчання колективу, створення умов для реалізації завдань освітнього процесу.

Автономізація освітнього менеджменту передбачає наявність високого фахового рівня шкільних адміністрацій, їх готовність до прийняття часто непопулярних управлінських рішень і, що найголовніше, їх готовність брати на себе відповідальність за результати прийнятих рішень. Кінцевою метою автономізація діяльності закладів освіти є підвищення ефективності надання освітніх послуг, підвищення їх якості. Якщо Засновник має сумніви щодо фахового рівня шкільних адміністрацій, він має або інвестувати ресурси в підвищення кваліфікації керівництва закладів загальної середньої освіти або відкласти питання повної автономії, доки шкільний менеджмент не матиме відповідний рівень. Основним завданням закладів загальної середньої освіти є надання послуг із здобуття початкової, базової середньої та профільної середньої освіти, тому і первинною автономією є академічна автономія, яка визначає особливість та унікальність закладу у наданні цих послуг. Саме заходи вжитті закладом у рамках реалізації академічної автономії зумовлюють необхідність реалізації їх права на організаційну автономію. Ефективність реалізації завдань закладу, досягнення ним цілей визначених у стратегії залежатиме від кадрового потенціалу та структури закладу. Саме тому важливе місце у системі автономій належить кадровій автономії. Ресурсне забезпечення реалізації завдань, цілей та місії надається правом на впровадження фінансової автономії. Тобто, шкільну автономію треба розглядати і впроваджувати комплексно, одночасно планувати і реалізувати всі визначенні її форми. В країнах Європейського Союзу школи

мають різний ступінь автономії. Кожна країна накопичує свій властивий досвід балансу між рівнем автономії шкіл і рівнем якості освітніх послуг, які вони надають. Автономія закладів освіти в країнах ЄС означає свободу у прийнятті рішень щодо вибору освітніх програм, самостійність у кадровій політиці, фінансуванні виконання освітніх завдань, що включає здійснення поточних та інвестиційних видатків. Освітня програма є основним елементом академічної автономії закладу освіти і одночасно мірилом рівня реалізації цього виду автономії. Академічна свобода, визначена і надана освітнім законодавством, сприяє розвитку креативності, багатогранності та ініціативності як закладу, так і педагогічних працівників. Саме педагогічні працівники сприяють і забезпечують пошук нових форм та методів освітнього процесу, інтегрують діяльність закладу у всеукраїнський та світовий освітній процес. Організаційна автономія закладу дозволяє його адміністрації шляхом самостійного формування власної структури й впровадження відповідних організаційних процедур у діяльність створити умови для ефективною і творчої реалізації завдань головного освітнього документу - освітньої програми.

Кадрова автономія закладу освіти включає в себе не тільки право на самостійні управлінські рішення щодо призначення працівників, розподілу годин тижневого навантаження, формування та затвердження штатного розпису закладу освіти, а й має забезпечити створення системи професійного становлення, росту та вдосконалення педагогічних працівників та педагогічного колективу в цілому. Фінансова автономія, якою так прагнуть більшість закладів освіти, нічого не варта без успішної реалізації ними (закладами) права на академічну, організаційну та кадрову автономію, як засобу для підвищення якості надання освітніх послуг. Успішно реалізувати її можна лише тоді, коли закладами успішно реалізовано права на академічну, організаційну та кадрову автономії. Ключова роль піклувальних рад - бути партнером закладів освіти в операційній і стратегічній діяльності, але аж ніяк контролерами їх діяльності. За своєю формою, піклувальні ради є громадськими інституціями і їх члени є найбільш підзвітними перед мешканцями відповідних громад. Чинне освітнє законодавство надає широкі правові можливості для створення спроможних та ефективних піклувальних рад. Тому засновники мають сповна скористатися наданим законодавством правом задля створення ефективною системи управління освітніми закладами з метою досягнення останніми їх ключових мети та місії.